

คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน The Desired Characteristics of Thai Graduates in ASEAN Context

รองศาสตราจารย์จันทนา ทองประยูร

สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

chantanatpy@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทของอาเซียน และ 2. ให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาในการผลิตบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน วิธีการวิจัยใช้การสำรวจและการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยอาจารย์ในมหาวิทยาลัย ครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา นักศึกษาระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา รวมจำนวน 74 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่และการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าคุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียนดังนี้ 1) ลักษณะภายในทางความคิดคือเป็นผู้มีความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนการมีทักษะในชีวิตและการทำงาน 2) ด้านบุคลิกภาพประกอบด้วยความรักชาติ อนุรักษ์ความเป็นไทย และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ 3) ลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็น ประกอบด้วยการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนได้ การมีมนุษยสัมพันธ์ และการมีทักษะทางตัวเลขและไอที

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยคือ สถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูงสังคม รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ควรกำหนดนโยบายและการดำเนินการในภาคปฏิบัติ เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่สามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้เท่าทัน ความแตกต่างของสังคมอาเซียนในมิติต่างๆ และสามารถนำพาสังคมไทยให้ก้าวไปอย่างมั่นคงกับพันธมิตรอาเซียน ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของประเทศและของภูมิภาคโดยเฉพาะทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมตามคำขวัญของอาเซียนที่เป็นหนึ่งเดียวทั้งในด้านวิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ และความเป็นชุมชน

คำสำคัญ: คุณลักษณะที่พึงประสงค์ บัณฑิตไทย บริบทอาเซียน

Abstract

The objectives of this research were to: 1. study the desired characteristics of Thai graduates in ASEAN context; and 2. provide suggestions for the higher education institutes that produce qualified graduates in ASEAN context. This study was a qualitative survey research using open-ended questionnaires and focus group discussion. The samples were 74 people consisted of lecturers, primary and secondary teachers, undergraduate and graduate students. Research instruments were open-ended questionnaires and focus group discussion. Data collection was done from August to October 2014 and analyzed via frequency, interpretation and description.

Research results that most sample stated were that the desired characteristics of Thai graduates in ASEAN context were 1) Internal cognition--be literate in ASEAN matters, understand the diversity between Thailand and other ASEAN members in the region. This included the society, economics, politics, religions, culture, history, laws, and regulations. The graduates should know the pros and cons of being ASEAN. They should have ethics and skills in life and work. 2) Personality—be patriotic, national conservative, and enthusiastic in learning. 3) External character—be proficiency in English and ASEAN language usage, human relation, and skills in numerical and IT.

This research suggested that the higher education institutes that had their prime mission in producing qualified graduates and also other relevant sectors should focus their prime concerns towards the policy and the implementation according to the research results so that the graduates should be able to be literate and well-rounded of all ASEAN matters and be able to lead the nation to go together with the other members of the region steadily. This aimed for the security of the region in prime dimensions of the politics, the economics, the social and the culture of the region and led to the slogan one vision, one identity, and one community of ASEAN as a whole.

Keywords: desired characteristics, Thai graduates, ASEAN context

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมอาเซียนตามกำหนดการในปี 2558 การเตรียมความพร้อมจากทุกภาคส่วนทั้งในระดับปัจเจกและระดับต่างๆ เป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง สถาบันการศึกษามีพันธกิจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสู่สังคม บัณฑิตที่มีคุณลักษณะเหมาะสมกับสังคมอาเซียนควรเป็นเช่นไร บทความวิจัยนี้นำเสนอผลจากการสำรวจในเรื่องดังกล่าว โดยนำเสนอวรรณกรรมตั้งแต่กำเนิดอาเซียน ประชาคมอาเซียนคืออะไร การศึกษาเป็นกลไกขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน การจัดการศึกษาเพื่อเผชิญสิ่งท้าทายในอนาคตและเสริมสร้างความเป็นอาเซียน การ

เตรียมความพร้อมของบัณฑิตก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในด้านความสามารถ คุณลักษณะบัณฑิตไทย และคุณธรรมของเยาวชนไทย

1. กำเนิดอาเซียน

อาเซียนหรือสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ตั้งขึ้นโดยปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok Declaration) ซึ่งลงนามที่วังสราญรมย์ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาคและผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

ความก้าวหน้าของอาเซียนมีปัจจัยสำคัญจากความไว้วางใจกันระหว่างรัฐสมาชิก ก่อให้เกิดบรรยากาศที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อความร่วมมือระหว่างกัน ทำให้สถานการณ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เปลี่ยนผ่านมาสู่ความมีเสถียรภาพ ความมั่นคง และความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในปัจจุบัน

หลังวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ผู้นำอาเซียนได้ลงนามปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียนฉบับที่ 2 ในปี พ.ศ. 2546 เพื่อประกาศจัดตั้งประชาคมอาเซียน ภายในปี พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020) โดยสนับสนุนการรวมตัวและความร่วมมือในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

ผู้นำอาเซียนในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 12 ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2550 ที่เซบู ประเทศฟิลิปปินส์ ให้จัดตั้งประชาคมอาเซียนก่อนกำหนดเวลา โดยให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) รวมทั้งจัดโครงสร้างองค์กรอาเซียน เพื่อรองรับภารกิจและพันธกิจ ยกกระดับอาเซียนเป็นนิติบุคคล จนกระทั่งนำไปสู่การร่างเป็นกฎบัตรอาเซียน ซึ่งทำหน้าที่เป็นธรรมนูญ ในการบริหารปกครองกลุ่มประเทศอาเซียนทั้งสิบที่ผนึกเป็นหนึ่งเดียวตามคำขวัญสิบชาติ หนึ่งอาเซียน

การใช้กฎบัตรอาเซียนเป็นการปรับการทำงานแบบรวมกลุ่มที่มีกฎเป็นฐานสำคัญ มีการกำหนดกลไกระงับข้อพิพาท มีการปรับให้เป็นองค์กรที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เกิดประสิทธิภาพของการรวมกลุ่มมากขึ้น เกิดกระบวนการตัดสินใจจากการประชุมระดับผู้นำ ในลักษณะคณะมนตรี (Councils) ของอาเซียน ซึ่งทำหน้าที่เป็นสามเสาหลัก มีการเพิ่มอำนาจสำนักเลขาธิการ (Secretariat) และผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการ (Secretary General) มีการจัดสรรงบประมาณและลดช่องว่างระหว่างสมาชิกอาเซียน

2. ประชาคมอาเซียนคืออะไร

ประชาคมอาเซียนประกอบด้วยความร่วมมือในสามเสาหลัก โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political – Security Community: APSC) มีวัตถุประสงค์ทำให้ประเทศในภูมิภาคอยู่อย่างสันติสุขด้วยสันติวิธีโดยยึดหลักความมั่นคงรอบด้าน
- 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และสามารถแข่งขันกับภูมิภาคอื่นได้ โดยมุ่งให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีของสินค้า ลดปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางสังคม ทำให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว ลดช่องว่างการพัฒนา ส่งเสริมความร่วมมือในนโยบายการเงินและเศรษฐกิจมหภาค
- 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) มีจุดมุ่งหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมอาเซียน เน้นการสร้างประชาคมที่เอื้ออาทร แก้ไขปัญหาผลกระทบต่องสังคมจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในระดับรากหญ้า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นรากฐานนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน

3. การศึกษาเป็นกลไกขับเคลื่อนประชาคมอาเซียน

ปฏิญญาว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียนเน้นย้ำความสำคัญของการศึกษา ที่เป็นกลไกสำคัญทำให้อาเซียนบรรลุวิสัยทัศน์อย่างสันติสุข มีการเชื่อมโยงกันเป็นหุ้นส่วนแบบประชาธิปไตย อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน มีการพัฒนาที่เป็นพลวัต มีการรวมตัวทางเศรษฐกิจในสังคมที่เอื้ออาทร ระลึกถึงสายสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ ตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีร่วมกัน และเชื่อมโยงกันในอัตลักษณ์ของภูมิภาค

วิสัยทัศน์อาเซียนเดิมกำหนดในปี ค.ศ. 2020 กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งการศึกษา การเรียนรู้ตลอดชีวิต การฝึกอบรม นวัตกรรม การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยความร่วมมือด้านวิชาการและการพัฒนา ซึ่งจะช่วยสนับสนุนกระบวนการรวมตัวของอาเซียน ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ช่วยลดช่องว่างการพัฒนา ซึ่งจะช่วยให้อาเซียนมีความเจริญก้าวหน้าและแข่งขันได้ในระดับสากลยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นยุคของสังคมฐานความรู้

ในประเทศไทยมีการยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในวิชาสำคัญ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ที่อาจส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย และความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

4. ปัญหาจากการนำนโยบายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทยสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) กล่าวถึงปัญหาการนำนโยบายการพัฒนาบัณฑิตอุดมคติไทย พ.ศ. 2554-2558 สู่การปฏิบัติ เกิดจากประเทศไทยขาดความชัดเจนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาบัณฑิตไทย ขาดความเข้าใจที่ตรงกันทั้งฝ่ายกำหนดนโยบายและฝ่ายปฏิบัติ ขาดการออกแบบการพัฒนาคนแบบองค์รวม ขาดการเตรียมความพร้อมของอาจารย์และของนักศึกษา ระบบการศึกษาไม่เชื่อมโยงกัน สกอ.ได้จัดทำร่าง กรอบ ทิศทาง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต ดังนี้

- 1) บัณฑิตไทยมีสมรรถนะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีขีดความสามารถในระดับสากล สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตในสาขาอาชีพต่างๆ
- 2) บัณฑิตไทยมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองไทย และพลเมืองโลก
- 3) บัณฑิตไทยเก่งทั้งวิชาการและวิชาชีพตามเกณฑ์มาตรฐานของวิชาการและวิชาชีพ อีกทั้งสามารถพัฒนาขีดความสามารถในระดับสากล มีความสามารถในการคิดเชิงเหตุผล คิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีทักษะหลายด้านเพื่อการดำรงชีวิต

สุรินทร์ พิศสุวรรณ (2556) กล่าวถึงปัญหาการศึกษาไทยที่ด้อยความสามารถในการแข่งขันระดับโลก โดยอ้างอิงข้อมูลจาก องค์กร เวิลด์ อีโคโนมิก ฟอรัม (World Economic Forum: WEF) ที่เสนอรายงานผลการศึกษาด้านความสามารถในการแข่งขันระดับโลก (Global Competitiveness Report 2013-2014) ชี้ให้เห็นว่า คุณภาพการศึกษาระดับพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษาของไทยอยู่รั้งท้ายในภูมิภาคอาเซียน เป็นคุณภาพต่ำอย่างผิดปกติ ที่สะท้อนถึงความไม่เชื่อถือและการไม่ยอมรับคุณภาพการศึกษาของไทยโดยรวม อันจะกระทบต่อความเชื่อมั่นด้านอื่นๆของประเทศในอนาคตด้วย โดยกล่าวถึงเหตุผลว่า มาจากความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ความไม่ต่อเนื่องในนโยบาย ระบบราชการที่ซับซ้อน และขาดประสิทธิภาพ การทุจริตคอร์รัปชัน และระบบพรรคพวก เส้นสาย ทำให้ความเชื่อมั่นต่อสถาบันสาธารณะของไทยต่ำลง ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ

งบประมาณการศึกษาของไทยในปี 2556 มีมูลค่ากว่า 5 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละมากกว่า 20 ของงบประมาณแผ่นดิน มีบุคลากรเฉพาะในกระทรวงศึกษาธิการเกือบห้าแสนคน มีอาจารย์

ระดับอุดมศึกษามากกว่าห้าหมื่นคน แต่ผลสำรวจทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของคนไทยยังรั้งท้าย แม้ภาษาจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแข่งขันบนเวทีในระดับภูมิภาคอาเซียนและระดับโลก แต่ในปี 2555 ดัชนีวัดระดับความรู้ทางภาษาอังกฤษ (Education First English Proficiency Index- EPI) ของคนไทยอยู่ในลำดับ 53 จาก 54 ประเทศที่สำรวจ ดีกว่าประเทศลิเบียที่อยู่ในภาวะสงครามกลางเมือง ทั้งที่กฎบัตรอาเซียนกำหนดว่าภาษาอังกฤษ คือ ภาษาใช้งานของอาเซียน เอกสารทุกชิ้น การประชุมทุกครั้ง การต่อรองทุกเรื่องต้องใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น การศึกษาที่มีคุณภาพเท่านั้นที่จะประกันความเชื่อมั่นของชาวโลกต่อบทบาทของไทยในอนาคตได้

5. การจัดการศึกษาเพื่อเผชิญสิ่งท้าทายในอนาคตและเสริมสร้างความเป็นอาเซียน

สิ่งท้าทายในอนาคตและการเสริมสร้างความเป็นอาเซียนในส่วนของการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนั้น ควรให้ความรู้ในด้านวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และภาษาเพื่อนบ้าน ความท้าทายบัณฑิตใหม่ไม่ใช่แค่ภาษาอังกฤษ

ในส่วนของคุณ ควรพัฒนา ในด้านเนื้อหาและเทคนิคการสอน การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในการกำหนดครูอาเซียนที่มีจรรยาบรรณและกรอบมาตรฐานร่วมกันสำหรับครู รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน กรอบมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากการสำรวจทัศนคติและการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียน ใช้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา 2,170 คน จากมหาวิทยาลัยชั้นนำในอาเซียน 10 ประเทศ แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาไทยมีความรู้และทัศนคติ รวมทั้งการตระหนักรู้เกี่ยวกับอาเซียนในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับนักศึกษาชาติอื่น มีเพียงร้อยละ 68 ที่คุ้นเคยกับอาเซียน และร้อยละ 27.5 เท่านั้นที่มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียนเป็นอันดับสุดท้าย (ซัชซล อัจฉนาภิตติ, 2555)

การฝึกทักษะด้านภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่ได้รับการอภิปรายมานาน แต่ที่ไม่ได้กล่าวถึงมากนัก คือนิสัยของคนไทย ที่มักไม่กล้าตัดสินใจ ไม่สามารถดูแลตัวเอง ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาทำงานเป็นทีม ตรงต่อเวลา และมีระเบียบวินัย ซึ่งจำเป็นต่อการประกอบอาชีพในต่างแดน

ผลจากการสำรวจพบว่า เด็กรุ่นใหม่ไม่มีปัญหาเรื่องการใช้เทคโนโลยี เนื่องจากเติบโตมากับการสื่อสารสมัยใหม่ที่เข้าถึงง่าย รวดเร็ว เป็นคนกล้าแสดงออก คิดเร็ว ทำเร็ว แต่ข้อเสียคือ พูดยไม่รู้เรื่อง ไม่มีความอดทน รอไม่เป็น ขาดการจัดระบบความคิด และระเบียบในการใช้ชีวิต

บัณฑิตไม่ควรรอการช่วยเหลือจากรัฐบาลฝ่ายเดียว แต่ต้องวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตัวเอง จากการสำรวจจุดแข็งและจุดอ่อนของแรงงานไทยในทัศนะนายจ้าง ชี้ให้เห็นว่า จุดแข็งของแรงงานไทย คือ

ฝึกฝนได้ เรียนรู้ง่าย มีความสุภาพอ่อนน้อม ไม่ก้าวร้าว ส่วนจุดอ่อน คือ ขาดการฝึกอบรมที่เพียงพอ ขาดทักษะที่เป็นมาตรฐานและระเบียบในการทำงาน

จิระ หงส์ดารมภ์ (2555) กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพของทุนมนุษย์ไทยที่รองรับการก้าวสู่การเปิดเสรีอาเซียนในปี 2015 ต้องมองเป็นภาพยุทธศาสตร์เดียวกัน หัวใจสำคัญอยู่ที่คุณภาพของทุนมนุษย์ว่า สามารถแข่งขันหรือไม่ สิ่งแรกที่ทุนมนุษย์ต้องมีเป็นพื้นฐานคือ สมรรถของมนุษย์ที่สามารถคิดเรื่องสร้างสรรค์ต่างๆได้ ทุนมนุษย์สำคัญที่สุด แต่ประเทศไทยสนใจทุนมนุษย์น้อยที่สุด ทั้งที่ทุนมนุษย์ช่วยพัฒนาประเทศไทยได้มาก

ทุนหมายถึง การได้มาโดยที่ต้องเสียไป ทุนในโลกมีอยู่สี่ชนิด ได้แก่

- 1) คน ทุนมนุษย์คือการลงทุนทางปัญญา
- 2) เงิน ทุนทางการเงิน คือ การออม
- 3) เทคโนโลยี เช่น เครื่องจักร ไอโฟน
- 4) ทรัพยากรธรรมชาติ

การจะเป็นทุนมนุษย์ได้ต้องลงทุน การลงทุนที่ยิ่งใหญ่ คือ คิดเป็น วิเคราะห์เป็น โลกในอนาคตเปลี่ยนแปลงเร็วและคาดไม่ถึง เราต้องสามารถบริหารการเปลี่ยนแปลงได้ นักศึกษาต้องไม่เรียนเพื่อวันนี้เท่านั้น แต่ต้องสามารถจัดการกับสิ่งที่คาดไม่ถึง นักศึกษาต้องไม่หยุดการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่จบปริญญา แต่ต้องมีทุนทางปัญญา การพัฒนาคนต้องพัฒนาทั้งชีวิต

6. การเตรียมความพร้อมของบัณฑิตก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การเตรียมความพร้อมของบัณฑิตก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ควรพิจารณาความสามารถและทักษะในด้านต่างๆ คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในประชาคมอาเซียน คุณลักษณะบัณฑิตไทยยุคใหม่ และคุณธรรมของเยาวชน

6.1 ความสามารถและทักษะในด้านต่างๆ

ความสามารถและทักษะในด้านต่างๆ ที่บัณฑิตควรมีเพื่อเตรียมพร้อมก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่สำคัญ เช่น

การคิดเชิงวิเคราะห์ เชิงสร้างสรรค์ เชิงวิพากษ์ เชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การมองอนาคต

- 1) ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ การรู้เท่าทันคอมพิวเตอร์ และไอซีที

- 2) การรู้เท่าทันข้อมูลสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ
- 3) ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ หรือภาษาที่สาม เพื่อการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การรับฟัง ความเข้าใจ และการตอบสนอง
- 5) การเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การนำเสนอผลงาน
- 6) การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 7) ความกระตือรือร้น
- 8) ความสามารถในการเรียนรู้
- 9) ความรับผิดชอบ
- 10) ทักษะนวัตกรรม
- 11) ทักษะชีวิต

6.2 คุณลักษณะบัณฑิตไทยยุคใหม่

คุณลักษณะบัณฑิตไทยยุคใหม่ มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ (จดหมายข่าว สกอ. 2254) คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านบุคลิก อุปนิสัย

6.2.1 ด้านความรู้

- 1) เป็นผู้มีความรู้หลักคิดทางวิชาการในศาสตร์ที่ศึกษา และสามารถเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง
- 2) สามารถหาความรู้เพิ่มเติม มีนิสัยใฝ่รู้
- 3) สามารถประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม
- 4) มีความเท่าทันในความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าในศาสตร์ที่ตนศึกษา

6.2.2 ด้านทักษะ

- 1) มีความเป็นนักคิด มีกระบวนการคิด วิจักษ์ญาณ คิดเชิงบวก และสร้างสรรค์ อีกทั้งมีการตีค่าและใช้ข้อมูลอย่างสมเหตุผล ที่สำคัญที่สุดคือ การคิดเชิงสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา
- 2) มีทักษะการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ สามารถใช้วิจักษ์ญาณในการรับข้อมูลข่าวสาร สามารถปรับตัวได้ดีในสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลง
- 3) มีทักษะการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่
- 4) มีทักษะการสืบหาข้อมูล การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี รวมทั้งการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ

- 5) สามารถบริหารจัดการและเป็นผู้ประกอบการ
- 6) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ทั้งที่มีความคิดและวัฒนธรรมต่าง อีกทั้งมีทักษะในการจัดการความขัดแย้ง และทักษะการทำงานเป็นทีม สร้างความร่วมมือระหว่างการทำงานได้
- 7) มีทักษะการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

6.2.3 ด้านบุคลิก อุปนิสัย

- 1) มีความเป็นพลเมืองดีของภูมิภาคและโลก และมีความนิยมที่ถูกต้องทั้งด้านสังคมและมนุษยธรรม
- 2) มีความเข้าใจในวัฒนธรรมข้ามชาติ (cross-cultural understanding) เคารพและเห็นคุณค่าในความแตกต่างหลากหลาย
- 3) เป็นผู้มีจริยธรรมและค่านิยมอันดีงามอยู่ในพื้นฐานจิตใจ เช่น การมีจิตอาสา การมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

6.3 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.)

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) ให้ความสำคัญด้าน

1) คุณธรรม จริยธรรม

- 1) การรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม วิชาชีพ และมีความตระหนักต่อประโยชน์ส่วนรวม
- 2) การเคารพกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ
- 3) การมีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ ความเป็นกลางและเที่ยงตรง
- 4) การเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

2) ความรู้

3) ทักษะทางปัญญา

- 1) มีความสามารถสืบค้น วิเคราะห์ ประเมินข้อมูล และสรุปผลเพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนางานทางนิเทศศาสตร์
- 2) มีทักษะในการคิดเป็นระบบ มีเหตุผลและมีวิจารณญาณ
- 3) มีความสามารถประยุกต์ความรู้สู่การปฏิบัติ

- 4) มีทักษะที่จำเป็นตามวิชาชีพและทักษะที่มีความเฉพาะในวิชาชีพ
นิเทศศาสตร์

4) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

- 1) ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบที่ต้องพัฒนา
 - 2) มีความสามารถในการเป็นผู้นำหรือผู้ร่วมงานที่ดี มีทักษะการทำงานเป็นทีม และการประสานงานกับบุคคล/กลุ่มในระดับต่างๆได้
 - 3) มีความสามารถในการนำเสนอประเด็นและแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม เพื่อประสานและลดความขัดแย้งในสังคม
 - 4) มีความรับผิดชอบในการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งของตนเองและของวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
 - 5) มีมนุษยสัมพันธ์และเข้าใจวัฒนธรรมของมนุษยชาติที่มีความหลากหลาย
- #### 5) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 1) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องพัฒนา
 - 2) สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเลือกใช้รูปแบบของการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม
 - 3) สามารถเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม

6.4 คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในประชาคมอาเซียน

คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในประชาคมอาเซียน 7 ข้อ (รัชชล อัจนาภิตติ 2555) ได้แก่

- 1) ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน
- 2) ความรู้เกี่ยวกับเพื่อนบ้าน ทั้งด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์
- 3) การติดตามข่าวสารเกี่ยวกับอาเซียน เรียนรู้กฎระเบียบของอาเซียน
- 4) การพัฒนาทักษะฝีมือ จนสามารถปรับตัวเข้ากับมาตรฐานการทำงานที่เป็นสากล
- 5) การพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
- 6) การปรับกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพรอบด้าน
- 7) การสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะกับคนต่างวัฒนธรรม

6.5 คุณธรรมของเยาวชนไทย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) กระทรวงศึกษาธิการ (ศธ.) ร่วมกับ “สวนดุสิตโพล” มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต สำนวจความคิดเห็นของนักเรียน/นักศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ และผู้ปกครอง จากทั่วประเทศ โดยสุ่มตัวอย่างจากจังหวัดต่างๆ ที่เป็นตัวแทนของภูมิภาค จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 2,788 คน ทั้งนักเรียน ผู้บริหาร ครู อาจารย์ และผู้ปกครอง ระหว่างวันที่ 10-18 มีนาคม 2550 กรณีภาวะวิกฤตคุณธรรมของเยาวชนไทย ที่ทุกฝ่ายควรร่วมมือกันแก้ไข เน้น “คุณธรรมนำความรู้” เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยแก้ไขวิกฤตของเยาวชนไทย จากผลสำรวจพบ 5 พฤติกรรมของเยาวชนไทยที่สังคมพึงตระหนัก สำหรับ 10 คุณธรรมของเยาวชนไทยที่ “ควรเร่งสร้าง/ปลูกฝัง” (หนังสือพิมพ์บ้านเมือง 2550) คือ

- 1) ความมีระเบียบวินัย
- 2) ความซื่อสัตย์
- 3) ความขยันหมั่นเพียร
- 4) ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
- 5) ความสุภาพ มีสัมมาคารวะ
- 6) ความกตัญญู
- 7) มีจิตสำนึกที่ดี
- 8) ความสามัคคี
- 9) ความมีเหตุผล
- 10) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

จากวรรณกรรมที่กล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นถึงกลไกการจัดการศึกษาในการขับเคลื่อนประชาคมอาเซียนที่เผชิญสิ่งท้าทายมากมาย ในส่วนของประเทศไทยนั้น บัณฑิตไทยควรเป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนช่วยขับเคลื่อนดังกล่าว งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน ตามความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่มีอาชีพอาจารย์ ครู และนักศึกษา

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทของอาเซียน
2. ให้ข้อเสนอแนะแก่สถานศึกษาในการผลิตบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน

นิยามศัพท์

คุณลักษณะ หมายถึง ลักษณะจำเป็นที่บัณฑิตไทยควรมีในสภาพแวดล้อมของความเป็นอาเซียนทั้งในด้านลักษณะภายในทางความคิด บุคลิกภาพ และลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็นได้

บัณฑิตไทย หมายถึง ผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทยในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า

บริบทอาเซียน หมายถึง ความเป็นประชาคมอาเซียนจากการรวมตัวของชนชาติต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ ลาว สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ตามกำหนดในปีพ.ศ. 2558

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

สถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสูง สังคม รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า สามารถใช้ข้อมูลที่ได้ไปประกอบการพิจารณาโดยควรให้ความสำคัญในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่สามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้เท่าทันในความแตกต่างของสังคมอาเซียนทางมิติต่างๆ และสามารถนำพาสังคมไทยให้ก้าวไปในขณะเดียวกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย อาจารย์ ครู นักศึกษา จำนวน 74 คน เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1. แบบสอบถามปลายเปิด 2. แบบสนทนากลุ่ม (focus group)

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างทุกคน จำนวน 74 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างเขียนตอบคำถามในแบบสอบถามปลายเปิด และผู้วิจัยรื้อกลับ ในกลุ่มตัวอย่างจำนวนนี้ ผู้วิจัยยังใช้การสนทนากลุ่ม 3 กลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างอีกจำนวน 30 คน (จากทั้งหมด 74 คน) ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การรวบรวมรอยความถี่ที่กลุ่มตัวอย่างตอบ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนสามารถตอบแสดงความคิดเห็นได้หลากหลาย รวมทั้งการใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) ข้อมูลทั้งหมด

ผลการวิจัย

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 74 คน ประกอบอาชีพครู 42 คน ในจังหวัดนนทบุรีและฉะเชิงเทรา นักศึกษาระดับปริญญาตรี 22 คน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา 9 คน และอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัย 1 คน ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดแสดงทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน อย่างกว้างขวาง ความคิดเห็นทั้งหมดรวมจำนวนได้ 274 ความถี่ โดยที่ทั้งหมดสอดคล้องกันตามประเด็นที่แสดงในตาราง ตามจำนวนความถี่จากมากไปน้อย ดังต่อไปนี้

คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน

ผู้ให้ข้อมูล 74 คน แสดงความคิดเห็นด้วยจำนวน 274 ความถี่*

คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน	ความถี่
1. มีความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน การคิดของอาเซียนต่อประเทศไทย มองอาเซียนได้ทะลุปรุโปร่ง ยอมรับความเห็นที่แตกต่าง มีทัศนคติที่ดีในด้านเชื้อชาติ ศาสนาทั้งต่อตนเองและต่อประเทศเพื่อนบ้าน เท่าทันความต้องการของตลาดอย่างได้มาตรฐาน ทันสมัย และเป็นสากล	77
2. มีคุณธรรมจริยธรรม จิตใจดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญูรู้คุณ	36
3. ใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียนได้ ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน	34
4. ตระหนัก รักชาติ อนุรักษ์ความเป็นไทย แสดงความเคารพในขนบธรรมเนียม ประเพณี มีค่านิยมที่ดี พอเพียง ประหยัด บุคลิกภาพ วางตัวเหมาะสม พูดอย่างมีสัมมาคารวะ จรรยาบรรณ ใช้ภาษาไทยถูกต้อง	33
5. กระตือรือร้นในการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ขยัน รับผิดชอบ อดทน มุขานะ มุ่งมั่น สู้งาน ตั้งใจทำงาน กล้าแสดงออก และมีวินัย	31
6. มีมนุษยสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ มีจิตอาสา อภัยภัย ไม่ตรี เอื้ออาทร โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เคารพตนเองและผู้อื่น พัฒนาตน คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รัก	29

คุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึงประสงค์ในบริบทอาเซียน	ความถี่
สิ่งแวดล้อม เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามัคคี ทำงานเป็นทีมได้ ละเอียด รอบคอบ ประณีต	
7. มีทักษะในชีวิตและการทำงาน สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลง พร้อมรับมือ และสามารถปรับตัวในบริบทอาเซียน มีทักษะทางปัญญา เหตุผล สามารถคิด วิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา	20
8. มีทักษะทางตัวเลขและไอที	14

* กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนตอบได้มากกว่าหนึ่งประเด็น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงว่า ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นในจำนวนมากที่สุด (77 ความถี่) ที่ระบุว่า บัณฑิตไทยควรมีคุณลักษณะในด้านความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน การคิดของอาเซียนต่อประเทศไทย มองอาเซียนได้ทะลุปรุโปร่ง ยอมรับความเห็นที่แตกต่าง มีทัศนคติที่ดีในด้านเชื้อชาติ ศาสนาทั้งต่อตนเองและต่อประเทศเพื่อนบ้าน เท่าทันความต้องการของตลาดอย่างได้มาตรฐาน ทันสมัย และเป็นสากล

ความคิดเห็นจำนวนรองลงมา (36 ความถี่) แต่เป็นจำนวนความถี่ที่ต่างมากจากความถี่อันดับแรก ระบุว่า บัณฑิตไทยควรมีคุณลักษณะในด้านมีคุณธรรมจริยธรรม จิตใจดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญูรู้คุณ

ความคิดเห็นด้วยความถี่อันดับสาม (34 ความถี่) ระบุว่า บัณฑิตไทยควรใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียนได้ ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน

ความคิดเห็นด้วยความถี่อันดับสี่ (33 ความถี่) ระบุว่า บัณฑิตไทยควรตระหนัก รักชาติ อนุรักษ์ ความเป็นไทย แสดงความเคารพในขนบธรรมเนียมประเพณี มีค่านิยมที่ดี พอเพียง ประหยัด นุคโลกภาพ วางตัวเหมาะสม พูดอย่างมีสัมมาคารวะ จรรยาบรรณ ใช้ภาษาไทยถูกต้อง

ความคิดเห็นด้วยความถี่อันดับห้า (31 ความถี่) ระบุว่า บัณฑิตไทยควรกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ขยัน รับผิดชอบ อดทน มุมนานะ มุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน กล้าแสดงออก และมีวินัย

ความคิดเห็นด้วยความถี่อันดับหก (29 ความถี่) ระบุว่า บัณฑิตไทยควรมีมนุษยสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ มีจิตอาสา อดทนอดกลั้น ใฝ่หาความรู้ มีน้ำใจ เคารพตนเองและผู้อื่น พัฒนาการ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รักสิ่งแวดล้อม เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามัคคี ทำงานเป็นทีมได้ ละเอียดย รอบคอบ ประณีต

ความคิดเห็นด้วยความถี่อันดับเจ็ด (20 ความถี่) ระบุว่า บัณฑิตไทยควรมีทักษะในชีวิตและการทำงาน สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลง พร้อมรับมือ และสามารถปรับตัวในบริบทอาเซียน มีทักษะทางปัญญา เหตุผล สามารถคิดวิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา

ความคิดเห็นด้วยความถี่อันดับสุดท้าย ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด (14 ความถี่) ระบุว่า บัณฑิตไทยควรมีทักษะทางตัวเลขและไอที

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้ข้อสรุปว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเป็นอาจารย์ ครู และนักศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษาต่างให้ความสำคัญกับคุณลักษณะของบัณฑิตไทยในด้าน 1) ลักษณะภายในทางความคิด 2) บุคลิกภาพ และ 3) ลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็นได้ ดังนี้

ลักษณะภายในทางความคิด ประกอบด้วย ข้อ 1, 2, 7 ตามตารางข้างต้น คือ การมีความรู้เท่าทัน รอบรู้ข่าวสารอาเซียน เข้าใจความแตกต่างระหว่างประเทศไทยกับอาเซียนในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศาสนา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และกฎระเบียบ รู้ข้อดีและข้อด้อยของไทยในการเข้าสู่อาเซียน การคิดของอาเซียนต่อประเทศไทย มองอาเซียนได้ทะลุปรุโปร่ง ยอมรับความเห็นที่แตกต่าง มีทัศนคติที่ดีในด้านเชื้อชาติ ศาสนาทั้งต่อตนเองและต่อประเทศเพื่อนบ้าน เท่าทันความต้องการของตลาดอย่างได้มาตรฐาน ทันสมัย และเป็นสากล (ข้อ 1) รวมทั้งการมีคุณธรรมจริยธรรม จิตใจดีงาม ซื่อสัตย์ สุจริต กตัญญูรู้คุณ (ข้อ 2) ตลอดจนการมีทักษะในชีวิตและการทำงาน สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลง พร้อมรับมือ และสามารถปรับตัวในบริบทอาเซียน มีทักษะทางปัญญา เหตุผล สามารถคิดวิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างความรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา (ข้อ 7)

บุคลิกภาพ ประกอบด้วย ความตระหนัก รักษาดี อนุรักษ์ความเป็นไทย แสดงความเคารพในขนบธรรมเนียมประเพณี มีค่านิยมที่ดี พอเพียง ประหยัด บุคลิกภาพ วางตัวเหมาะสม พูดอย่างมีสัมมา

การระ จรยารมายาท ใช้ภาษาไทยถูกต้อง (ข้อ 4) และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ขยัน รับผิดชอบ อดทน มุมานะ มุ่งมั่น ตั้งใจทำงาน กล้าแสดงออก และมีวินัย (ข้อ 5)

ลักษณะภายนอกที่แสดงให้เห็น ประกอบด้วยการใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียนได้ ทั้งฟัง พูด อ่าน และเขียน (ข้อ 3) รวมทั้งการมีมนุษยสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล อย่างมีประสิทธิภาพ มีจิตอาสา อดิชาัย ไมตรี เชื้ออาทร โอบอ้อมอารี มีน้ำใจ เคารพตนเองและผู้อื่น พัฒนาคำนี้ถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน รักสิ่งแวดล้อม เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามัคคี ทำงานเป็นทีมได้ ละเอียด รอบคอบ ประณีต (ข้อ 6) และการมีทักษะทางตัวเลขและไอที (ข้อ 8)

วรรณกรรมในอดีตกล่าวถึงการจัดการศึกษาเพื่อเผชิญสิ่งท้าทายในอนาคตและเสริมสร้างความ เป็นอาเซียน ว่าจำเป็นต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชนในด้านกำเนิดอาเซียน นโยบายและ วัตถุประสงค์ในการก่อตั้งอาเซียน ประโยชน์จากการรวมตัวกันของสมาชิกอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับ ทฤษฎีทุนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ 5 ประการ ที่กล่าวถึงทุนแห่งความคิด สร้างสรรค์ ทุนทางความรู้ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางอารมณ์ และทุนทางวัฒนธรรม

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ยังแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อมูลคุณลักษณะบัณฑิตไทยที่พึง ประสงค์ และการเตรียมความพร้อมของบัณฑิตก่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในด้าน ทักษะและ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาของประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน มีความรู้เกี่ยวกับเพื่อนบ้าน ทั้งด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับอาเซียน เรียนรู้กฎระเบียบของอาเซียน พัฒนาทักษะฝีมือ จนสามารถปรับตัวเข้ากับมาตรฐานการทำงานที่เป็นสากล พัฒนาความสามารถในการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปรับกระบวนการทัศน์การเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพรอบด้าน ตลอดจนสร้าง ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะกับคนต่างวัฒนธรรม ตลอดจนความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ หรือภาษาที่สาม การคิดเชิงวิเคราะห์ การนำเสนอ ผลงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การรับฟัง ความเข้าใจ และการตอบสนอง การปรับปรุงพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง การมีความกระตือรือร้น มีความสามารถในการเรียนรู้ และมีความรับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากล่าวถึงคุณลักษณะบัณฑิตไทยยุคใหม่ ว่ามีองค์ประกอบ สำคัญ 3 ประการ คือด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านบุคลิก อุปนิสัย ข้อมูลนี้สอดคล้องกับความคิดเห็น ของผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้คุณธรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยทั้ง 10 ประการก็ สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเช่นเดียวกัน ว่าบัณฑิตไทยควรมีระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สุภาพ มีสัมมาคารวะ กตัญญู มีจิตสำนึกที่ดี สามัคคี มีเหตุผล รวมทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

เมื่อพิจารณาผลการเรียนรู้ของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.) 5 ประการ ได้แก่ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

ผู้ให้ข้อมูลยังแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับข้อมูลเกี่ยวกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการทำงาน ทักษะนวัตกรรม ทักษะชีวิต การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งการอ่าน การนำเสนอ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะการคิด เชิงสร้างสรรค์ เชิงวิพากษ์ เชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การมองอนาคต ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเป็นผู้นำ การรู้เท่าทันข้อมูลสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้เท่าทันคอมพิวเตอร์และไอซีที

จากข้อมูลในอดีตและผลการวิจัยนี้อภิปรายได้ว่า เยาวชนรุ่นใหม่ที่เป็นกำลังสำคัญของประเทศสมาชิกอาเซียน ควรแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศ รักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันเป็นมรดกสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนเพื่อไม่ให้เลือนหายไปกับวัฒนธรรมใหม่ๆ ทั้งในทางที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม

เอกลักษณ์อันดีงามของวิถีไทยเป็นสิ่งที่บัณฑิตไทยและสังคมไทยควรอนุรักษ์ สามารถประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีจรรยาบรรณ มีสัมมาคารวะ มีความสุภาพอ่อนน้อม ในขณะเดียวกัน ก็สามารถใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายของอาเซียนด้วยความเชื่อมั่นและเด็ดเดี่ยว หากเราสามารถประยุกต์ความเป็นไทยเข้ากับคุณธรรมจริยธรรม เราจะเป็นคนไทยที่มีความดีงามทั้งทางกาย วาจา และใจ

สิ่งสำคัญลำดับถัดไปคือ ภาษาและการสื่อสาร เพราะการทำงานร่วมกันจำเป็นต้องใช้การสื่อสารที่ต่างเข้าใจกันและกัน ซึ่งต้องใช้ภาษาเป็นสื่อกลาง ภาษาที่ใช้ในกลุ่มอาเซียนจำเป็นต้องเป็นภาษาที่ทุกประเทศเข้าใจร่วมกัน บัณฑิตไทยจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาที่สามารถใช้เป็นสื่อกลางในภูมิภาคอาเซียนได้เป็นอย่างดี อาทิ ภาษาอังกฤษและภาษาที่ใช้อย่างแพร่หลายในอาเซียน ทักษะการสื่อสารด้วยภาษาเป็นสิ่งจำเป็นในการเข้าถึงความเป็นชนชาติ ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมของประเทศสมาชิก ทั้งในด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนที่มีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้ อีกทั้งภาษายังสามารถใช้เป็นสื่อช่วยลดปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งและความแตกต่างทางความคิดได้

การเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่ให้ความสำคัญกับ 3 เสาหลักในด้านการเมืองและความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมนั้น ประชาชนทุกคนในภูมิภาคควรมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักในความสำคัญของการหลอมรวมระหว่างประเทศสมาชิกในภูมิภาค ในส่วนของประเทศไทย ประชาชนทุกคนควรให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าวด้วย บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย ควรมี

คุณลักษณะที่สามารถชี้นำและเป็นกำลังสำคัญในการนำพาประเทศไทยให้ก้าวสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเชื่อมั่นและภาคภูมิใจ

การบริหารจัดการในสถาบันการศึกษา ควรให้ความสำคัญกับนโยบายดังกล่าว โดยสนับสนุนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรการศึกษา สามารถพัฒนาด้านเนื้อหาและเทคนิคการสอน การเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในการกำหนดครูอาเซียนที่มีจรรยาบรรณกรอบมาตรฐานร่วมกันสำหรับครู รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน กรอบมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

อย่างไรก็ตาม ทุกฝ่ายในสังคมต้องให้ความร่วมมือในการทำงาน จำเป็นต้องยอมรับความแตกต่างทางความคิด ต้องใจเย็น สุขุม รอบคอบ สามารถวิเคราะห์ วินิจฉัยข้อดีและข้อด้อยของตน สามารถมองเห็นโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สร้างความร่วมมือในด้านความมั่นคงของภูมิภาค ความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ ความเข้าใจในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของกันและกัน แม้จะมีความแตกต่างและความหลากหลายของแต่ละชนชาติ

การเตรียมตัวเข้าสู่สังคมอาเซียนตามกำหนดการในปี 2558 จำเป็นที่ทุกภาคส่วนทั้งในระดับปัจเจกและระดับต่างๆ ต้องตื่นตัว และตระหนักในความสำคัญและความจำเป็น มิฉะนั้นจะไม่สามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพในสังคมอาเซียนได้อย่างรู้ทัน โดยต้องไม่ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ในขณะเดียวกัน ก็สามารถใช้ชีวิตท่ามกลางชนชาติที่มีความแตกต่างหลากหลายได้

สิ่งที่บัณฑิตไทยและทุกคนควรรู้คือเรื่องราว ความเป็นมาของอาเซียน กำเนิดอาเซียน สิ่งท้าทายในการเข้าสู่ความเป็นอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาษาอังกฤษ ซึ่งได้รับการยอมรับจากชาติต่างๆ ในอาเซียนให้เป็นภาษากลางที่ทุกชาติในอาเซียนใช้

บัณฑิตไทยและคนไทยส่วนใหญ่ยังขาดทักษะและความชำนาญในการใช้ภาษาอังกฤษ และที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือภาษาอาเซียน ชนชาติอาเซียนส่วนใหญ่รู้และเข้าใจภาษาไทยจนสามารถสื่อสารกับคนไทยด้วยภาษาไทยได้ แต่คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจภาษาอื่นยกเว้นภาษาไทย

บัณฑิตไทยยังต้องมีคุณธรรมจริยธรรม รักชาติ อนุรักษ์ความเป็นไทย กระตือรือร้นในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะชีวิตในการทำงาน รวมทั้งทางตัวเลขและไอที ซึ่งล้วนสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาที่ระบุคุณสมบัติในด้านความมีคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ความรับผิดชอบ การสื่อสารระหว่างบุคคล และความสามารถทางความคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลขและทักษะทางไอที

สถาบันการศึกษาซึ่งมีพันธกิจสำคัญในการผลิตบัณฑิตและการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญในเรื่องต่างๆดังกล่าว โดยให้ความสำคัญเชิงนโยบายและการดำเนินการจนเกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ โดยการฝึกอบรม ให้ความรู้ทั้งแก่ผู้สอนและผู้เรียน ในขณะเดียวกันภาคส่วนอื่นๆ ในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนก็จำเป็นต้องให้ความสำคัญด้วย เพื่อให้เกิดพลังในการนำพาชาติไทยให้ก้าวไปข้างหน้าในสังคมอาเซียนอย่างเชื่อมั่นและรู้เท่าทัน ไม่เป็นฝ่ายเสียเปรียบ ในขณะเดียวกันก็เชื้ออาหารต่อกันและกันเพื่อสันติสุขของประชาคมอาเซียนและของโลก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

สถาบันการศึกษาที่มีพันธกิจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสู่สังคม รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาในระดับปริญญาตรีและสูงกว่า ควรพิจารณาใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการในภาคปฏิบัติ เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่สามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจ ความรู้เท่าทันในความแตกต่างของสังคมอาเซียนทางมิติต่างๆ และสามารถนำพาสังคมไทยให้ก้าวไปอย่างมั่นคงกับพันธมิตรอาเซียน ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงของภูมิภาคโดยเฉพาะทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามคำขวัญของอาเซียนที่เป็นหนึ่งเดียวทั้งในด้านวิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ และความ เป็นชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและมีส่วนเกี่ยวข้องกับบัณฑิตไทยในสภาพแวดล้อมของความเป็นประชาคมอาเซียน โดยเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างยังควรมาจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ผลการวิจัยเกิดประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสียและสังคมมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

กลุ่มสาระนิเทศ สอ.สป. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2557 จาก <http://www.asean.moe.go.th/>.

คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2557 จาก www.e-manage.mju.ac.th/openFile.aspx?id=MzlyOTU

จดหมายข่าวสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). ปีที่ 2 ฉบับที่ 74 ประจำวันที่ 8 สิงหาคม 2554.

จีระ หงส์ลดารมภ์. (2555). สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2557 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/481258>.

_____. (2556). สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2557 จาก https://www.facebook.com/permalink.php?id=133230516687029&story_fbid=599113436765399.

ชัชชล อัจฉนาภิตติ.(2555). สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2557 จาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1348642687

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *การศึกษา: รากฐานประชาคมอาเซียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.

สุนทร พิศสุวรรณ (2013). สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2557 จาก <https://th-th.facebook.com/notes/somkiat-onwimon/>.

หนังสือพิมพ์บ้านเมือง. (2550). สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2557 จาก <http://www.manager.co.th/Qol/ViewNews.aspx?NewsID=9500000032288>